

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gierszon (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Klugiewicz

Protokolant Kamila Ożarowska

w sprawie **E. S. (obecnie K.)**

skazanej za przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 25 stycznia 2024 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego

od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Jaśle

z dnia 6 lutego 2019 r., sygn. akt II K 159/18,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Rejonowemu w Jaśle do ponownego rozpoznania.**

[PGW]

UZASADNIENIE

E. S. została oskarżona o popełnienie łącznie XV czynów zabronionych, podjętych w celu osiągnięcia korzyści majątkowych, każdorazowo polegających na umieszczaniu na portalu [...]pl ogłoszeń dotyczących sprzedaży przedmiotów

niebędących w posiadaniu wymienionej, gdzie osoby, które skorzystały z ofert i dokonały przelewu środków finansowych tytułem zakupu towaru, względnie tytułem zaliczki na poczet transakcji, zostały wprowadzone w błąd co do zamiaru wywiązania się przez oskarżoną z zawartych umów (k. 609-612).

Sąd Rejonowy w Jaśle wyrokiem z dnia 6 lutego 2019 r., sygn. akt II K 159/18, uznał E. S. za winną popełnienia zarzucanych jej aktem oskarżenia XV czynów zabronionych, każdorazowo kwalifikowanych z art. 286 § 1 k.k., przy czym przyjął, że oskarżona w okresie od 4 sierpnia 2017 r. do 20 sierpnia 2017 r. działała w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, tj. czynu z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. za co na podstawie art. 286 § 1 k.k. skazał ją na karę 2 lat pozbawienia wolności. W pkt II wyroku, działając na podstawie art. 46 § 1 k.k., Sąd zobowiązał oskarżoną do zapłaty, na rzecz wymienionych w sentencji orzeczenia pokrzywdzonych, kwot stanowiących równowartość wyrządzonych im szkód. Sąd wydał również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów sądowych i zwolnił oskarżoną z obowiązku ich ponoszenia (k. 629-633).

Przedmiotowy wyrok uprawomocnił się w dniu 14 lutego 2019 r. (k. 635). Wobec braku stosownych wniosków stron Sąd Rejonowy nie sporządził pisemnego uzasadnienia.

Wymieniony wyrok został w całości zaskarżony kasacją Prokuratora Generalnego wniesioną na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. na korzyść skazanej. Skarżący zarzucił w niej rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 79 § 4 k.p.k. oraz art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., polegające na zaniechaniu wydania przez Sąd postanowienia stwierdzającego brak obligatoryjności obrony i na odstąpieniu od wezwania na termin rozprawy głównej obrońcy ustanowionego z urzędu - wyznaczonego w sytuacji powzięcia przez organ procesowy uzasadnionej wątpliwości co do zdolności rozpoznania przez oskarżoną znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem w chwili popełnienia zarzuconych jej czynów oraz odnośnie do tego, czy stan jej zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny - pod nieobecność którego to obrońcy przeprowadzono czynności procesowe, co stanowi bezwzględną przyczynę uchylenia orzeczenia, określoną w dyspozycji art. 439 § 1

pkt 10 k.p.k. W związku z tym zarzutem Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Jaśle do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym w rozumieniu art. 535 § 5 k.p.k. To pozwoliło rozpoznać ją na posiedzeniu – bez udziału stron - w trybie w tym przepisie przewidzianym.

Zaskarżony wyrok jest wadliwy, albowiem w postępowaniu sądu doszło do rażącego naruszenia prawa procesowego, opisanego w zarzucie niniejszej kasacji. Wobec braku wydania przez Sąd Rejonowy w Jaśle postanowienia stwierdzającego brak obligatoryjności obrony i jednoczesnego zaniechania wezwania na rozprawę obrońcy ustanowionego z urzędu doszło do rażącego naruszenia art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. oraz art. 79 § 3 k.p.k., co skutkowało zaistnieniem bezwzględnego powodu odwoławczego wskazanego w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Z lektury akt sprawy wynika, iż w związku z oświadczeniami E. S., iż leczy się psychiatrycznie (k. 344-345, k. 494-495, k. 528-529), w toku postępowania przygotowawczego prokurator powziął uzasadnioną wątpliwość co do stanu zdrowia psychicznego oskarżonej i zasięgnął opinii biegłych lekarzy psychiatrów (k. 533-540) oraz wystąpił do sądu o ustanowienie dla wymienionej obrońcy z urzędu (k. 531), który został wyznaczony na mocy zarządzenia Prezesa Sądu Rejonowego w Jaśle (k. 532).

E. S. została poddana badaniom psychiatrycznym. W wydanej na tę okoliczność opinii biegli psychiatrzy nie stwierdzili podstaw do kwestionowania poczytalności wymienionej w rozumieniu art. 31 § 1 i 2 k.k., w odniesieniu do zarzucanych jej czynów. Biegli uznali również brak przeszkód do uczestniczenia w postępowaniu i prowadzenia przez E. S. obrony w sposób samodzielny i rozsądny (k. 541-544).

Oskarżona została również poddana badaniu psychologicznemu, w wyniku którego biegły stwierdził m. in. że całość badań klinicznych wskazuje na możliwość występowania u E. S. zaburzeń osobowościowych z zaznaczającymi się wpływami zmian organicznych w ośrodkowym układzie nerwowym o charakterze czynnościowym (k. 545-548).

Prokurator wystąpił z wnioskiem o cofnięcie obrońcy wyznaczonego z urzędu, przy czym nie odwołał się do treści opinii sądowo-psychiatrycznej. Wskazał natomiast, powołując się na przepis art. 81 k.p.k., że oskarżona ustanowiła obrońcę z wyboru (k. 554), co jednak nie miało odzwierciedlenia w aktach sprawy, z lektury których wynika, że E. S. nie udzieliła w niniejszym postępowaniu żadnego pełnomocnictwa do reprezentacji.

Prezes Sądu Rejonowego w Jaśle zarządzeniem z dnia 20 kwietnia 2018 r., sygn. akt II Kp 70/18, cofnął obrońcę wyznaczonego z urzędu dla E. S. ze wskazaniem, że ustały przyczyny dla których obrońca został ustanowiony, przy czym przedmiotowe zarządzenie nie zostało załączone do akt głównych postępowania (kopia zarządzenia z dnia 20 kwietnia 2018 r., sygn. akt II Kp 70/18, stanowi załącznik do kasacji Prokuratora Generalnego).

Akt oskarżenia przeciwko E. S. wpłynął do Sądu Rejonowego w Jaśle w dniu 23 kwietnia 2018 r. W treści skargi nie wskazano, aby oskarżona była reprezentowana przez obrońcę (k. 609-612).

Abstrahując od tego, iż przedmiotowe zarządzenie wydane w przedmiocie cofnięcia obrońcy ustanowionego z urzędu nie spełniało wymogu orzeczenia, o jakim stanowi art. 79 § 4 k.p.k., stwierdzić należy, iż nie dysponując nawet owym zarządzeniem, z którego wynikałoby, że obrońca wyznaczony z urzędu został zwolniony z pełnionych obowiązków i będąc jednocześnie w posiadaniu akt głównych sprawy, do których załączono zarówno opinię sądowo-psychiatryczną (k. 541-544), jak i zarządzenie o wyznaczeniu obrońcy (k. 532), Sąd Rejonowy zaniechał wezwania obrońcy na termin rozprawy głównej (k. 640), w konsekwencji czego wymieniony nie brał w niej udziału (k. 648. k. 687-688).

Tym samym, zgodnie z jednolitym i kategorycznym w tym zakresie stanowiskiem Sądu Najwyższego uznać należy, iż w analizowanej sprawie doszło do wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej, określonej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Nieobecność obrońcy obligatoryjnego (art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k.) na rozprawie w przypadku braku wydania przez sąd postanowienia stwierdzającego brak obligatoryjności obrony (art. 79 § 4 k.p.k.), stanowi bowiem uchybienie będące bezwzględną przyczyną odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. także wówczas, gdy z opinii biegłych lekarzy psychiatrów wynika, iż poczytalność

oskarżonego w czasie popełnienia czynu nie była wyłączona ani w znacznym stopniu ograniczona, a nadto, że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala mu na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny.

Przepis art. 79 § 4 k.p.k. stanowi bowiem jednoznacznie, iż „sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy”. To orzeczenie sądu poprzedza ocena wydanej wcześniej opinii biegłych lekarzy psychiatrów. Sąd zobowiązany jest orzec, że udział obrońcy w dalszym postępowaniu nie jest obowiązkowy tylko wówczas, gdy kumulatywnie spełnione zostaną następujące przesłanki: sąd uzna opinię sporządzoną przez biegłych psychiatrów za uzasadnioną, to jest za przekonującą i niebudzącą wątpliwości; czyn nie został popełniony w warunkach co najmniej znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem; stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na jego udział w prowadzonym postępowaniu oraz prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. O ustaniu obrony obligatoryjnej nie przesądza zatem autonomicznie treść opinii biegłych psychiatrów.

Jeżeli sąd nie wydał tego rodzaju postanowienia, to, mimo że biegli psychiatrzy nie stwierdzili okoliczności, o których mowa w art. 79 § 4 k.p.k., obrona ma nadal charakter obligatoryjny. Stosownie zatem do treści art. 79 § 3 k.p.k. oskarżony, o którym mowa m.in. w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., w toku rozprawy musi mieć obrońcę, a jego brak stanowi o zaistnieniu bezwzględneho powodu odwoławczego z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 maja 2022 r., sygn. akt I KZP 10/21, LEX nr 3343353; por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 kwietnia 2022 r., sygn. akt II KK 59/22, LEX nr 3392030; z dnia 21 kwietnia 2021 r., sygn. akt III KK 114/21, LEX nr 3215604; z dnia 13 października 2021 r., sygn. akt III KK 334/21, LEX nr 3335489; z dnia 27 lutego 2020 r., sygn. akt III KK 643/19, LEX nr 3077174; z dnia 1 września 2020 r., sygn. akt IV KK 741/19, LEX nr 3208610; z dnia 8 stycznia 2019 r., sygn. akt III KK 662/18, LEX nr 2603301; z dnia 11 kwietnia 2019 r., sygn. akt V KK 160/19, LEX nr 2675040; z dnia 13 czerwca 2019 r., sygn. akt IV KK 235/18, LEX nr 2687688; z dnia 16 stycznia 2018 r., sygn. akt V KK 450/17, LEX nr 2425909; z dnia 5 grudnia 2018 r., sygn. akt V KK 506/17, LEX nr 2591096).

Zdaniem Sądu Najwyższego, nie można przyjąć, nawet posiłkując się regułą interpretacyjną z art. 118 § 1 k.p.k., że zarządzenie uprawnionego sędziego o cofnięciu ustanowionego obrońcy z urzędu stanowi postanowienie, o którym mowa w art. 79 § 4 k.p.k., gdy w realiach analizowanej sprawy przedmiotowe zarządzenie zostało wydane wyłącznie na wniosek prokuratora i nie było poprzedzone oceną opinii sądowo-psychiatrycznej dotyczącej oskarżonej, a Sąd *meriti* nie dysponował nawet owym zarządzeniem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2018 r., sygn. akt V KK 506/17, LEX nr 2591096).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i skierował sprawę do ponownego rozpoznania.

[PGW]

[ał]